

Καταπολέμηση των διακρίσεων

Ειδική έκθεση 2015
(άρθρο 20 παράγρ. 3
Ν. 3304/2005)

Στατιστικά ανά πεδίο διάκρισης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ Ή ΕΘΝΟΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

Πρόσβαση σε δημόσια λειτουργήματα

Άσκηση συνδικαλιστικής ελευθερίας

Διακρίσεις λόγω εθνοφυλετικής καταγωγής στην εργασία

Παροχή υπηρεσιών υγείας

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

Ο νόμος για την ιθαγένεια

Αθέμιτες διακρίσεις σε βάρος πολιτών ΕΕ

Διάκριση σε βάρος άνεργων πολιτών τρίτων χωρών

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΡΟΜΑ

Κοινωνικός αποκλεισμός και όξυνση κοινωνικής έντασης

Επιβολή πολεοδομικών προστίμων σε καταλύματα Ρομά

Εκπαίδευση των παιδιών Ρομά

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Η συμβολή της Διεθνούς Σύμβασης Δικαιωμάτων ΑμεΑ

Ο αποκλεισμός μέτρων εύλογης προσαρμογής

Μερική αντιστροφή του βάρους απόδειξης

Διορισμός εκπαιδευτικών με αναπηρία

Παιδιά με χρόνιες παθήσεις ή αναπηρίες

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΗΛΙΚΙΑΣ

Αιτιολόγηση των διακρίσεων λόγω ηλικίας

Ειδική αιτιολόγηση και διαπίστωση διάκρισης

Επαγγελματική κατάρτιση

Ηλικιακές διακρίσεις που δεν εμπίπτουν στον Ν. 3304/2005

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ Ή ΑΛΛΕΣ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ

Θρησκευτική εκπαίδευση και διαδικασία απαλλαγής

Παραχώρηση χρήσης αρχαιολογικών χώρων

Διακρίσεις λόγω ιδεολογικών θέσεων

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΦΥΛΟΥ

Ο νόμος για το σύμφωνο συμβίωσης

Ταυτότητα φύλου και νομοθετική προστασία

Καταχρηστική συμπεριφορά αστυνομικών

ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Κατάρτιση και συνεργασία με ελληνικούς και διεθνείς φορείς

Η παρούσα Έκθεση αποτυπώνει τη δράση του Συνηγόρου του Πολίτη το έτος 2015 ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού, σύμφωνα με την κατά τον Ν. 3304/2005 αρμοδιότητά του. Η Έκθεση συμπεριλαμβάνει και υποθέσεις για τη διερεύνηση των οποίων δεν αξιοποιήθηκαν τα θεσμικά εργαλεία που προβλέπονται στον Ν. 3304/2005, καθώς δεν ενέπιπταν με τη στενή έννοια του νόμου (*stricto sensu*) στο πεδίο εφαρμογής του. Οι υποθέσεις αυτές εξετάστηκαν υπό το πρίσμα της γενικότερης αρμοδιότητας του Συνηγόρου για την προστασία των δικαιωμάτων, καθώς και της ειδικότερης ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης (άρθρο 19 παράγρ. 1 Ν. 3304/2005). Επίσης, στην παρούσα Έκθεση έχουν συμπεριληφθεί υποθέσεις που αφορούν διακρίσεις λόγω ταυτότητας φύλου, παρά το γεγονός ότι το πεδίο αυτό δεν εντάσσεται στις διατάξεις του Ν. 3304/2005. Ωστόσο, κρίθηκε σκόπιμο να ενταχθούν στη συγκεκριμένη ενότητα για λόγους συνάφειας και σημασίας.

Αναλυτικότερα, κατά το 2015, σύμφωνα με τα ανωτέρω κριτήρια, ο Συνήγορος διερεύνησε 224 υποθέσεις στις οποίες φερόταν να συντρέχει διακριτική μεταχείριση σε βάρος κάποιου ή κάποιων προσώπων. Από αυτές, οι εκκρεμείς υποθέσεις προηγούμενων ετών είναι 109. Από το σύνολο των υποθέσεων αρχειοθετήθηκαν 42, επειδή κρίθηκαν εκτός αρμοδιότητας, αβάσιμες ή διακόπηκε η διερεύνησή τους λόγω μη προσκόμισης στοιχείων από τους ενδιαφερομένους. Η έκβαση των 70 υποθέσεων των οποίων η διερεύνηση ολοκληρώθηκε το 2015 ήταν καταρχήν θετική σε 32 περιπτώσεις, ενώ σε 16 περιπτώσεις η Διοίκηση αρνήθηκε να συμμορφωθεί και σε 22 από αυτές διαπιστώθηκε τελικώς ότι οι ενέργειές της ήταν σύννομες. Οι υπόλοιπες 112 εξακολουθούν να διερευνώνται.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το 2015 συμπληρώθηκαν 10 χρόνια από την έναρξη ισχύος του Ν. 3304/2005. Ο Συνήγορος ήδη από την πρώτη χρονιά εφαρμογής του νόμου επισήμανε τα θετικά σημεία της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων, που σχετίζονται κυρίως με την πρόβλεψη νέων θεσμικών εργαλείων (αντιστροφή του βάρους της απόδειξης, ευρύτητα της αρμοδιότητας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης), αλλά και τις σοβαρές ελλείψεις του οικείου πλαισίου, τόσο στο σκέλος που αφορά το ρυθμιστικό του εύρος όσο και στην επιλογή ανάθεσης της οικείας αρμοδιότητας σε φορείς που δεν πληρούν τις απαιτούμενες εγγυήσεις ανεξαρτησίας (Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας και Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης).

Το 2014 κινήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαδικασία πιθανής παραβίασης της Οδηγίας 2000/78 του Συμβουλίου, με αντικείμενο ελέγχου την ανεξαρτησία και αποτελεσματικότητα των ως άνω δύο φορέων κατά την άσκηση της ειδικής τους αρμοδιότητας ως φορέων προώθησης και εποπτείας της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Σε συνέχεια της διαδικασίας αυτής, κρίθηκε αναγκαία η αναθεώρηση του νομοθετικού πλαισίου και η ανάθεση συνολικά της αρμοδιότητας κατά των διακρίσεων σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, στον Συνήγορο.

Ενόψει της επικείμενης αναθεώρησης του νομοθετικού πλαισίου, παρέχεται η ευκαιρία μιας συνολικής επανεκτίμησης της νομοθεσίας και ιδίως των προβλέψεων εκείνων που ανέδειξαν αδυναμίες κατά τη δεκαετή εφαρμογή τους. Πρόκειται κυρίως για τη διάταξη που αφορά την εξαίρεση της ιθαγένειας, τη συμπερίληψη των Σωμάτων Ασφαλείας στις εξαιρέσεις που αφορούν τις Ένοπλες Δυνάμεις, την ατομία στη διέυρυνση των πεδίων που καλύπτονται ιδίως στην ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/78, την ασάφεια ως προς την υποχρέωση της Διοίκησης να αιτιολογεί με επάρκεια και σύμφωνα με τις αυστηρές προϋποθέσεις του νόμου τυχόν δικαιολογημένη διαφορετική μεταχείριση (ιδίως στις περιπτώσεις διακρίσεων λόγω ηλικίας ή αναπηρίας).

Στατιστικά ανά πεδίο διάκρισης

	ΣΥΝΟΛΟ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΣΤΗΚΑΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2015	Αναφορές που υποβλήθηκαν κατά το 2015	Αναφορές προηγούμενων ετών που εξετάστηκαν το 2015	Διακρίσεις στην εργασία –απασχόληση	Διακρίσεις στην εκπαίδευση και στην επαγγελματική κατάρτιση	Διακρίσεις στη διάθεση αγαθών, στην παροχή υπηρεσιών, στη στέγαση
Ρομά	53	21	32	4	14	35
Εθνοτική καταγωγή / φυλετική καταγωγή (εκτός υποθέσεων Ρομά)	25	19	6	6	8	11
Αναπηρία	87	48	39	25	56	6
Ηλικία	33	15	18	26	7	
Σεξουαλικός προσανατολισμός	4	3	1		1	3
Θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις	22	9	13	4		18
ΣΥΝΟΛΟ	224	115	109	65	86	73

Ο Συνήγορος εκτιμά ότι η ανάθεση του συνόλου της αρμοδιότητας σε έναν φορέα θα εξορθολογίσει το υφιστάμενο και εξαιρετικά σύνθετο οργανωτικό πλαίσιο και θα διευκολύνει την πρόσβαση θυμάτων διακρίσεων στον αρμόδιο φορέα. Επιπλέον, θα επιτρέψει τη συνολική εποπτεία ζητημάτων διακρίσεων, γεγονός που ευχερέστερα θα αναδείξει δομικά ή συστημικά χαρακτηριστικά τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα μη επιτρεπτούς αποκλεισμούς. Σε κάθε περίπτωση πάντως, εκείνο που πρέπει να διασφαλιστεί είναι η επάρκεια του ανθρώπινου δυναμικού και των οικείων πόρων, προκειμένου να καταστεί δυνατή η ανταπόκριση του νέου ενιαίου φορέα στις αυξημένες απαιτήσεις του ρόλου του. Για την αποτελεσματική άσκηση των οικείων αρ-

μοδιοτήτων, εξαιρετικά σημαντική αναδεικνύεται η πρόβλεψη στον υπό αναθεώρηση νόμο των υπηρεσιών και φορέων που θα συνδράμουν τον Συνήγορο στο έργο του. Πέρα από το ΣΕΠΕ, ο ρόλος του οποίου πρέπει να εξακολουθήσει να είναι κομβικός στο πεδίο της απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα (στο πρότυπο του Ν. 3896/2010 για την ισότητα των φύλων), εξαιρετικά σημαντική είναι η εξειδίκευση στον νόμο συγκεκριμένων υπηρεσιών υπουργείων (Υπουργείο Εργασίας, Παιδείας, Δικαιοσύνης, Υγείας), αλλά και άλλων φορέων (π.χ. ΟΚΕ, ΓΣΕΕ, ΕΣΑμεΑ, φορείς της κοινωνίας των πολιτών), οι οποίοι θα συνθέτουν το πλέγμα ενός θεσμικού μηχανισμού συνεργασίας για την αποτελεσματική καταπολέμηση των διακρίσεων.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ Ή ΕΘΝΟΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

Πρόσβαση σε δημόσια λειτουργήματα

Σε όλα σχεδόν τα χρόνια λειτουργίας του ο Συνήγορος έχει αντιμετωπίσει περιπτώσεις αλλογενών ελλήνων πολιτών που απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια με πολιτογράφηση και υφίστανται δυσμενή μεταχείριση σε σύγκριση με όσους απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια είτε από τη γέννησή τους ως τέκνα ελλήνων είτε επειδή πολιτογραφήθηκαν ως ομογενείς. Οι υποθέσεις αυτές αφορούν την πρόσβαση ελλήνων πολιτών σε δημόσια λειτουργήματα και σχετίζονται με την εφαρμογή ειδικών διατάξεων που αφορούν τον Στρατό ή τη Δικαιοσύνη και είτε αποκλείουν ευθέως όσους έλληνες πολίτες δεν διαθέτουν ελληνική εθνική καταγωγή (άρθρο 14 παράγρ. 3 του Κώδικα Δικαστικού Σώματος Ενόπλων Δυνάμεων, Ν. 2304/1995) είτε προβλέπουν πρόσθετες προϋποθέσεις μετά την κτήση της ελληνικής ιθαγένειας μόνον για αλλογενείς έλληνες (απαίτηση παρέλευσης πενταετίας από την πολιτογράφηση του άρθρου 36 παράγρ. 3 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών, Ν. 1756/1988, ή στο παρελθόν, άρθρο 3 παράγρ. 1 εδάφ. β' του προϊσχύσαντος Κώδικα Δικηγόρων, ΝΔ 3026/1954). Η διερεύνηση των υποθέσεων αυτών αναδεικνύει ότι ακόμη και μεταξύ ελλήνων πολιτών μπορούν να γίνονται ανεκτές από τη Διοίκηση διαφοροποιήσεις λόγω εθνικής καταγωγής, παρά τις νομοθετικές εξελίξεις που έχουν επέλθει με τον Ν. 3304/2005 και τη ρητή πρόβλεψη του άρθρου 26, κατά την οποία «Με την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού καταργείται κάθε νομοθετική και κανονιστική διάταξη ... η οποία είναι αντίθετη προς την, κατά τον παρόντα νόμο, αρχή της ίσης μεταχείρισης».

Ο Συνήγορος παγίως υποστηρίζει ότι η ιδιαιτερότητα συγκεκριμένων λειτουργημάτων μπορεί να επιτρέπει, καταρχήν, τον αποκλεισμό αλλοδαπών από την άσκησή τους, ωστόσο διαφοροποιήσεις μεταξύ ελλήνων πολιτών με κριτήριο την εθνική τους καταγωγή δεν μπορεί να αποτελούν θεμιτό κριτήριο διάκρισης.

Στο πλαίσιο αυτό, έχει επανειλημμένως θέσει ζήτημα ευθείας αντίθεσης των επίμαχων περιορισμών προς τη συνταγματική

αρχή της ισότητας των ελλήνων πολιτών, αλλά και την αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 13 της Συνθήκης ΕΚ, εξειδικεύεται στην οδηγία 2000/43/ΕΚ και ενσωματώνεται στο εθνικό δίκαιο με τις διατάξεις του Ν. 3304/2005.

Επισημαίνεται ότι η διάταξη του άρθρου 3 παράγρ. 1 εδάφ. β' του προϊσχύσαντος Κώδικα Δικηγόρων (ΝΔ 3026/1954), σε συνέχεια σχετικών παρεμβάσεων του Συνηγόρου στο παρελθόν αλλά και ενεργειών του Υπουργείου Δικαιοσύνης, έπαψε να εφαρμόζεται στην πράξη και με την ψήφιση του νέου Κώδικα Δικηγόρων (Ν. 4194/2013) πλέον απαλείφθηκε (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2013*, σ. 139). Αντίστοιχη διοικητική πρακτική είχε υιοθετηθεί και από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, όπου σε προκηρύξεις σχετικές με την πρόσληψη εκπαιδευτικού προσωπικού σε στρατιωτικές σχολές δεν αναφερόταν ως τυπικό προσόν η κτήση της ελληνικής ιθαγένειας από τη γέννηση, όπως απαιτούσε η σχετική διάταξη, χωρίς όμως να έχει αναληφθεί πρωτοβουλία για τη νομοθετική κατάργησή της. Με εξαίρεση, ωστόσο, τις ως άνω θετικές εξελίξεις σε επίπεδο διοικητικής πρακτικής ή και νομοθετικής πρωτοβουλίας, αντίστοιχες διατάξεις εξακολουθούν να εφαρμόζονται από τη Διοίκηση, χωρίς να παρέχεται επαρκής προς τούτο αιτιολόγηση.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση αλλογενούς πολιτογραφηθείσας (υπόθεση 175919/2013, βλ. *Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 117). Παρά τις επίμονες παρεμβάσεις του Συνηγόρου, το Υπουργείο Δικαιοσύνης εξακολουθεί να εμμένει στην εφαρμογή διάταξης που εξαρτά τη δυνατότητα υποβολής υποψηφιότητας στην Εθνική Σχολή Δικαστών (ΕΣΔι) από την παρέλευση πενταετίας από την πολιτογράφηση. Η μέχρι πρόσφατα αιτιολόγηση της στάσης αυτής από την πλευρά του υπουργείου συναρτά τη συγκεκριμένη απαίτηση με την ιδιαιτερότητα του δικαστικού λειτουργήματος, την απουσία σχετικής νομολογίας και την εκτίμηση ότι η επιτυχής συμμετοχή στις εισαγωγικές εξετάσεις της Σχολής ή ο χρόνος φοίτησης στην ΕΣΔι «...δεν αρκεί για να αιτιολογήσει την προσαρμογή στα ελληνικά δεδομένα ... ή την απόκτηση εξειδικευμένης και βαθιάς γνώσης της ελληνικής νομικής επιστήμης». Το 2015 ο Συνήγορος επανήλθε με παρέμβασή του στην πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, ζητώντας την επανεκτίμηση των θέσεων του υπουργείου, λαμβανομένης υπόψη και της 3317/2014 απόφασης ΣτΕ, με την οποία κρίθηκε ότι διατάξεις του κοινού ή του κανονιστικού νομοθέτη που θεσπίζουν ως προσόν για την πρόσβαση στα δημόσια λειτουργήματα, εκτός από την ελληνική ιθαγένεια και την ελληνική καταγωγή, αντίκεινται στη συνταγματική αρχή της ισότητας (άρθρο 4 του Συντάγματος).

Πέρα, ωστόσο, από τα ζητήματα ίσης μεταχείρισης ελλήνων πολιτών που εγείρονται με τις ως άνω υποθέσεις και σχετίζονται με ειδικές διατάξεις που αφορούν την πρόσβαση σε ειδικά δημόσια λειτουργήματα, το 2015 στον Συνήγορο κατατέθηκε αναφορά με την οποία αμφισβητείται η νομιμότητα της απαίτησης παρέλευσης έτους από την κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση, προκειμένου να καταστεί δυνατή η συμμετοχή σε διαγωνισμούς για θέσεις στο Δημόσιο εν γένει. Επισημαίνεται ότι η

συγκεκριμένη απαίτηση αφορά μόνον τους Έλληνες πολίτες που έχουν εθνική καταγωγή από τρίτες χώρες, καθώς εξαιρεί ρητά από τον χρονικό αυτό περιορισμό τους πολίτες που προέρχονται από χώρες της ΕΕ (υπόθεση 202150/2015).

Άσκηση συνδικαλιστικής ελευθερίας

Το ζήτημα του περιορισμού των εκλογικών δικαιωμάτων των αλλοδαπών πολιτών που είναι μέλη ιατρικών συλλόγων, είτε πρόκειται για πολίτες κράτους μέλους της ΕΕ είτε για πολίτες τρίτων χωρών, έχει απασχολήσει τον Συνήγορο ήδη από το έτος 2008. Το 2015 ο Συνήγορος εξέτασε αναφορά νιγηριανής, ειδικεύομενης γιατρού σε δημόσιο νοσοκομείο και μέλους ιατρικού συλλόγου της χώρας, στην οποία δεν επιτράπη η άσκηση του εκλογικού της δικαιώματος λόγω του ότι δεν διαθέτει την ελληνική ιθαγένεια. Έρεισμα για τον επίμαχο διαχρονικό αποκλεισμό παρέχει η διάταξη του άρθρου 4 του ΒΔ της 7.11.1957, όπως αντικαταστάθηκε με την παράγρ. 1 άρθρο 3 Ν. 1425/1984, κατά την οποία «Αλλοδαποί που δικαιούνται κατά τις κείμενες διατάξεις να ασκούν την ιατρική στην Ελλάδα, αποτελούν υποχρεωτικά μέλη των οικείων ιατρικών συλλόγων και έχουν τις ίδιες με τα λοιπά μέλη υποχρεώσεις, δεν έχουν όμως το δικαίωμα ούτε του εκλέγειν ούτε του εκλέγεσθαι. Το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι έχουν οι ομογενείς, μέλη των Ιατρικών Συλλόγων». Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Υγείας και σε πρόεδρους ιατρικών συλλόγων, επικαλέστηκε τη συνταγματική κατοχύρωση της συνδικαλιστικής ελευθερίας αδιακρίτως ιθαγένειας (άρθρο 23 παράγρ. 1), το νομικό πλαίσιο που διέπει την «Ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή στην ελληνική επικράτεια των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (ΠΔ 106/2007), τη νομοθεσία που διέπει τους επί μακρόν διαμένοντες αλλοδαπούς τρίτων χωρών, αλλά και οικεία εθνική νομοθεσία (Ν. 1264/1982) που προβλέπει το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι ανεξαρτήτως ιθαγένειας, με μόνη προϋπόθεση την ταμειακή τακτοποίηση των υποχρεώσεων των μελών. Παράλληλα, επικαλέστηκε σχετική νομολογία του ΔΕΕ σε υπόθεση που εμφανίζει συγκρίσιμα χαρακτηριστικά με την υπό κρίση περίπτωση (υπόθεση C-465/01, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Δημοκρατίας της Αυστρίας), με την οποία κρίθηκε ότι ο αποκλεισμός από το δικαίωμα του εκλέγεσθαι σε επιμελητήρια, πολιτών της ΕΕ, αλλά και πολιτών τρίτων χωρών που ανήκουν στον ενιαίο οικονομικό χώρο παραβιάζει διατάξεις των συνθηκών της ΕΕ και άλλων ειδικών διατάξεων που διέπουν το δίκαιο της Ένωσης.

Ενόψει αυτών, ο Συνήγορος ζήτησε τις απόψεις των οικείων συλλόγων και της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου Υγείας, επισημαίνοντας ότι μολοντί ο εκάστοτε ιατρικός σύλλογος δεν αποτελεί τυπική συνδικαλιστική ένωση, λόγω της δημόσιας εξουσίας που ασκεί, ο πλήρης αποκλεισμός των αλλοδαπών μελών του θα πρέπει να επανεξεταστεί σε σχέση με τη θεμελιώδη αρχή της ίσης μεταχείρισης μεταξύ πολιτών της ΕΕ ανεξαρτήτως ιθαγένειας, αλλά και των ενισχυμένων δικαιωμάτων που ρητά αναγνωρίζονται από διατάξεις Οδηγιών σε αλλοδαπούς τρίτης χώρας.

Σε συνέχεια της παρέμβασης αυτής, ο Συνήγορος έλαβε από τον Πρόεδρο του Πανελληνίου Ιατρικού Συλλόγου τη διαβεβαίωση ότι οι επισημάνσεις του έχουν ληφθεί υπόψη και επίκειται σχετική νομοθετική τροποποίηση. Το ζήτημα παρακολουθείται μέχρι την οριστική νομοθετική επίλυσή του (υπόθεση 194759/2014).

Διακρίσεις λόγω εθνοφυλετικής καταγωγής στην εργασία

Στον Συνήγορο συχνά κατατίθενται αναφορές που αφορούν διακρίσεις λόγω εθνικής ή φυλετικής καταγωγής, οι οποίες, ωστόσο, επειδή αφορούν την απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα, δεν μπορούν να διερευνηθούν. Ο Συνήγορος διαβιβάζει τις αναφορές αυτές στον αρμόδιο για την εξέτασή τους φορέα και παρέχει όλες τις αναγκαίες διευκρινίσεις που έχουν περιέλθει σε γνώση του και χρήζουν διερεύνησης. Ενδεικτική είναι η υπόθεση πολίτη Νιγηρίας, κατόχου Δελτίου Αιτήσαντος Άσυλο Αλλοδαπού, η οποία αφορούσε αθέτηση δήλωσης πρόσληψης από ιδιωτική εταιρεία σε θέση για την οποία επισήμως είχε γίνει δεκτός και είχε προσκληθεί να αναλάβει υπηρεσία, λόγω της εθνοφυλετικής του καταγωγής (υπόθεση 187370/2014) .

Ο Συνήγορος, εκτιμώντας ότι η διαμαρτυρία ήταν βάσιμη, υπό το πρίσμα του Ν. 3304/2005, διαβίβασε την αναφορά στο Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ), το οποίο είναι το αρμόδιο όργανο για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω φυλετικής ή εθνοφυλετικής καταγωγής στον ιδιωτικό τομέα. Μετά την ολοκλήρωση της διερεύνησης, το ΣΕΠΕ προχώρησε στην επιβολή προστίμου στην επιχείρηση για παράβαση των διατάξεων του Ν. 3304/2005.

Παροχή υπηρεσιών υγείας

Υποθέσεις που αφορούν μεροληπτική συμπεριφορά στη διοικητική μεταχείριση πολιτών λόγω της εθνικής ή φυλετικής τους καταγωγής έχουν εξεταστεί συχνά από τον Συνήγορο. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η επίμεμπτη συμπεριφορά αφορά την αστυνομική τους μεταχείριση (βλ. και ειδική έκθεση για τη ρατσιστική βία, 2013). Ωστόσο, αντίστοιχες συμπεριφορές φαίνεται να διατρέχουν όλο το φάσμα των διοικητικών υπηρεσιών, ακόμη και στον ευαίσθητο τομέα της παροχής ιατρικών υπηρεσιών ή υπηρεσιών υγείας. Ενδεικτική είναι η υπόθεση πολίτη που υπέβαλε αναφορά για άρνηση εξέτασης από γιατρό του νοσοκομείου «Κοργιαλένιο – Μπενάκειο» λόγω της παλαιστινιακής καταγωγής του. Ο Συνήγορος έχει απευθυνθεί κατ'επανάληψη στο νοσοκομείο, χωρίς ωστόσο να έχει υπάρξει ανταπόκριση (υπόθεση 198395/2015). Αντίστοιχη είναι και η υπόθεση πολίτη αλβανικής καταγωγής, ο οποίος υπέβαλε αναφορά κατά γιατρού του ΠΕΔΥ Μονάδα Υγείας Ν. Ιωνίας για ρατσιστική επίθεση κατά τη διάρκεια ραντεβού. Με απόφαση του Διοικητή της οικείας Υγειονομικής Περιφέρειας (ΥΠΕ) διατάχθηκε η διενέργεια ΕΔΕ αναφορικά με το περιστατικό και έγινε σύσταση στη γιατρό να συμπεριφέρεται σύμφωνα με τους κανόνες της ιατρικής δεοντολογίας (υπόθεση 199771/2015).

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

Διακριτή περίπτωση στο πεδίο των διακρίσεων λόγω εθνοτικής ή φυλετικής καταγωγής είναι οι διακρίσεις λόγω ιθαγένειας. Η γενική ρήτρα εξαιρέσεως από το ρυθμιστικό πεδίο του Ν. 3034/2005 των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας (άρθρο 4 παράγρ. 2 Ν. 3304/2005), σε συνδυασμό με τα διαφορετικά επίπεδα προστασίας που επιφυλάσσει η εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία σε διαφορετικές κατηγορίες πολιτών (πολίτες ΕΕ, επί μακρόν διαμένοντες αλλοδαποί, πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο, πολίτες τρίτων χωρών), συντηρεί ένα ασαφές καθεστώς προστασίας κατά των διακρίσεων σε αυτό το πεδίο. Ο Συνήγορος στις περιπτώσεις αυτές συχνά αξιοποιεί την ειδική αρμοδιότητά του ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, σε συνδυασμό με τη γενική αρμοδιότητά του για την τήρηση της νομιμότητας και την προάσπιση των δικαιωμάτων των πολιτών.

Ο νόμος για την ιθαγένεια

Έμμεση αλλά σαφή θετική επίπτωση, στο ζήτημα των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας, αναμένεται να έχει η εφαρμογή του Ν. 4332/2015 (βλ. αναλυτικά «Το πρόσωπο και ο νόμος»). Με αυτόν επανήλθε σε ισχύ η δυνατότητα κτήσης ιθαγένειας λόγω γέννησης και φοίτησης, η οποία τελούσε σε άτυπη αναστολή μετά την απόφαση 460/2013 ΣτΕ.

Στον βαθμό που επιτρέπει την υπέρβαση του δικαίου του αίματος, ο νόμος αυτός θα παράσχει σταδιακά, σε όλο και περισσότερους συμπολίτες μας, πρόσβαση σε σειρά δικαιωμάτων και παροχών την οποία μέχρι τώρα στερούσαν επειδή η αντίστοιχη νομοθεσία ορίζει ως ανελαστική προϋπόθεσή τους την ελληνική ιθαγένεια.

Παραμένει μεν αναγκαία η μέριμνα του νομοθέτη για την αναθεώρηση τέτοιων παρωχημένων διατάξεων, ιδίως στον τομέα της εργασίας, πλην όμως ο εκσυγχρονισμός του δικαίου ιθαγένειας θα συρρικνώσει δραστικά τον αριθμό των θιγομένων, τουλάχιστον στις νεότερες ηλικίες. Κατά τη διαβούλευση που προηγήθηκε της ψήφισης του Ν. 4332/2015, ο Συνήγορος επισήμανε, πάντως, ότι η ανελαστική προϋπόθεση επιτυχούς παρακολούθησης στο νέο άρθρο 1α ΚΕΙ αφήνει εκτός ελληνικής ιθαγένειας παιδιά τα οποία έχουν μεν ενσωματωθεί στην ελληνική κοινωνία αλλά αδυνατούν να ολοκληρώσουν επιτυχώς τις απαιτούμενες τάξεις λόγω ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών και μαθησιακών δυσκολιών. Θα ήταν χρήσιμο, ενόψει και της υποχρέωσης για λήψη θετικών μέτρων προστασίας, να προβλεφθούν εναλλακτικές προϋποθέσεις για την κατηγορία αυτή, όπως λ.χ. συνδυασμός απλής (όχι επιτυχούς) σχολικής παρακολούθησης με πιστοποίηση της μαθησιακής δυσκολίας από αρμόδιο δημόσιο διαγνωστικό φορέα.

Αθέμιτες διακρίσεις σε βάρος πολιτών ΕΕ

Οι διακρίσεις λόγω ιθαγένειας πολιτών ΕΕ απαγορεύονται κα-

ταρχήν και επιτρέπονται μόνον εφόσον υπάρχει ειδική πρόβλεψη στη νομοθεσία και η πρόβλεψη αυτή δεν αντιβαίνει στο δίκαιο των συνθηκών της ΕΕ. Μολονότι κατά γενική αρχή διαφοροποιήσεις λόγω ιθαγένειας πολιτών ΕΕ δεν είναι επιτρεπτές, με την επιφύλαξη της ως άνω εξαιρέσεως, στην πράξη παρατηρούνται σε ευρύ φάσμα της διοικητικής δράσης. Αυτό συμβαίνει είτε λόγω του ότι οι πολίτες της ΕΕ συχνά δεν συμπεριλαμβάνονται ρητά στις οικείες προβλέψεις ή παροχές που προσδιορίζονται σε κανονιστικές πράξεις ή τη νομοθεσία είτε λόγω έμμεσων διακρίσεων που μπορούν να επέλθουν από την εφαρμογή συγκεκριμένων, καταρχήν ουδέτερων μέτρων ή πρακτικών.

Ενδεικτική είναι η περίπτωση πολίτη της ΕΕ, αποφοίτου ΕΠΑΛ, η οποία κατέθεσε αίτηση για συμμετοχή στο πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης, συγχρηματοδοτούμενο από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Σε συνέχεια σχετικής ανακοίνωσης της Ελληνικής Εταιρείας Διοίκησης Επιχειρήσεων (ΕΕΔΕ), η ενδιαφερόμενη έγινε αποδεκτή, της ζητήθηκε, ωστόσο, η προσκόμιση πιστοποιητικού εντοπιότητας, το οποίο δεν μπορεί να χορηγηθεί σε πολίτες που δεν διαθέτουν την ελληνική ιθαγένεια και δεν είναι εγγεγραμμένοι σε δημοτολόγιο.

Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο Υπουργείο Παιδείας και ζήτησε την εναλλακτική προσκόμιση πιστοποιητικού μόνιμου κατοίκου ειδικά για τους αλλοδαπούς σπουδαστές που πληρούν τους λοιπούς όρους της προκήρυξης, επισημαίνοντας ότι η απαίτηση προσκόμισης πιστοποιητικού εντοπιότητας ειδικά για τους συγκεκριμένους δικαιούχους συνιστά έμμεση διάκριση. Η πρόταση έγινε αποδεκτή και παρελήφθησαν πιστοποιητικά μόνιμων κατοίκων για τους αλλοδαπούς σπουδαστές.

Ωστόσο, στη συνέχεια κρίθηκε αναγκαία η τροποποίηση της σχετικής ΥΑ και το ζήτημα παραμένει εκκρεμές μέχρι την έκδοσή της (υπόθεση 198398/2015).

Τις συνέπειες της πιθανά ακούσιας μη ρητής συμπερίληψης στους δικαιούχους παροχής αναδεικνύει και η υπόθεση πολίτη Ιταλίας, ο οποίος διαμαρτυρήθηκε διότι η κανονιστική πράξη που προβλέπει δυνατότητα ελεύθερας εισόδου σε όλους τους αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και μνημεία, σε έλληνες κατόχους ενεργού κάρτας ανεργίας δεν προβλέπει αντίστοιχη δυνατότητα για πολίτες της ΕΕ που εμπίπτουν στην ίδια κατηγορία (υπόθεση 199143/2015). Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στο Υπουργείο Πολιτισμού, επισήμανε ότι η εξαίρεση των πολιτών της ΕΕ από τους δικαιούχους του συγκεκριμένου ωφελήματος δεν προκύπτει από την οικεία νομοθεσία, γεγονός που καθιστά την εφαρμογή της συγκεκριμένης διάταξης μη νόμιμη, καθώς αντιβαίνει σε σειρά διατάξεων που διέπουν το δίκαιο της ΕΕ (άρθρο 18 Συνθήκη ΕΕ και άρθρο 21 παράγρ. 2 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων). Η πρόταση του Συνηγόρου έγινε δεκτή και υλοποιήθηκε με ΚΥΑ της 24.12.2015.

Διάκριση σε βάρος άνεργων πολιτών τρίτων χωρών

Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, η διαπίστωση της μη διαθεσιμότητας των ανέργων λόγω μετάβασής τους στο εξωτερικό συνιστά λόγο διαγραφής από το μητρώο ανέργων. Ο ΟΑΕΔ, προκειμένου να εγκρίνει στους ανέργους τις παροχές που δικαιούνται, απαιτεί την επίδειξη δημόσιου εγγράφου, από το οποίο διαπιστώνονται τα στοιχεία της ταυτότητάς του. Για τους Έλληνες και τους πολίτες της ΕΕ πιστοποιητικό ταυτοπροσωπίας αποτελεί η ταυτότητα. Στην περίπτωση πολιτών τρίτων χωρών, πιστοποιητικό ταυτοπροσωπίας αποτελεί το διαβατήριο, από το οποίο, όμως, μπορεί να προκύψει, παρεμπιπτόντως, η διαπίστωση τυχόν μετάβασής τους στο εξωτερικό και συνεπώς η μη διαθεσιμότητά τους. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η συγκεκριμένη πρακτική του ΟΑΕΔ δεν συνιστά πρόσφορο και αντικειμενικό μέσο για την εξυπηρέτηση ενός θεμιτού κατά τα λοιπά σκοπού, όπως είναι η διαπίστωση της διαθεσιμότητας των ανέργων, καθώς ελέγξιμη εν τοις πράγμασι είναι μόνον η διαθεσιμότητα των αλλοδαπών ανέργων. Σε συνέχεια της παρέμβασης του Συνηγόρου, ο ΟΑΕΔ δεσμεύτηκε να προβλέψει έναν σαφή, πλήρη και αντικειμενικό τρόπο ελέγχου της διαθεσιμότητας των ανέργων, σε επικείμενη θεσμοθέτηση συγκεκριμένου πλαισίου υποχρεώσεων και δικαιωμάτων των αναζητούντων εργασίας (υπόθεση 182672/2014)

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΡΟΜΑ

Κοινωνικός αποκλεισμός και όξυνση κοινωνικής έντασης

Οι ποικίλες εκφάνσεις κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομά και η σύνδεσή τους με δομικά χαρακτηριστικά που επιτείνουν τις διακρίσεις σε βάρος της συγκεκριμένης φυλετικής ομάδας έχουν επανειλημμένως επισημανθεί σε Εκθέσεις του Συνηγόρου. Το 2015 παρατηρείται στασιμότητα σε ό,τι αφορά ενέργειες ή πρωτοβουλίες της Διοίκησης για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και αντιμετώπισης των οξύτατων προβλημάτων που αντιμετωπίζει η συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα. Στο πλαίσιο αυτό, παραμένουν εκκρεμείς αρκετές υποθέσεις που σχετίζονται με τη στεγαστική αποκατάσταση των Ρομά σε πολλές περιοχές της χώρας (ενδεικτικές υποθέσεις 193004/2014, 200442/2015). Αντιστρόφως ανάλογο μέγεθος προς τη στασιμότητα των ενεργειών της Διοίκησης είναι η αυξανόμενη κοινωνική ένταση, αλλά και ο αριθμός των καταγγελιών περιοίκων που διαμένουν κοντά σε καταυλισμούς Ρομά και διαμαρτύρονται για τις επιπτώσεις που και οι ίδιοι υφίστανται λόγω των συνθηκών διαβίωσης των Ρομά (ενδεικτικές υποθέσεις 200608, 203391/2015). Ο Συνήγορος επεξεργάζεται τα θέματα αυτά και προτίθεται να δημοσιοποιήσει σχετική κεντρική παρέμβαση με τις διαπιστώσεις και τις προτάσεις του εντός του 2016.

Επιβολή πολεοδομικών προστίμων σε καταλύματα Ρομά

Ο τρόπος υπολογισμού πολεοδομικών προστίμων για αυθαίρε-

τες πρόχειρες κατασκευές που αποσκοπούν στην κάλυψη της ανάγκης στέγασης έχει απασχολήσει διαχρονικά τον Συνήγορο, καθώς η εφαρμογή ενός μέτρου με ενιαίο τρόπο σε περιπτώσεις ουσιαστικά διαφορετικές μπορεί να έχει δυσανάλογα επαχθείς επιπτώσεις και να συνιστά διάκριση. Το 2010, με αφορμή υπόθεση που αφορούσε την επιβολή πολεοδομικών προστίμων σε Ρομά (υπόθεση 129730/2010, Κρανίδι Αργολίδας),

ο Συνήγορος είχε επισημάνει την ανάγκη υπολογισμού των προστίμων σε αυθαίρετες κατασκευές που αποσκοπούν στην κάλυψη άμεσων στεγαστικών αναγκών με τη χρήση πρόχειρων και ευτελών υλικών, με βάση τους μειωμένους συντελεστές πρόχειρων υλικών κατασκευής, όπως προβλεπόταν στην τότε ισχύουσα νομοθεσία.

Στο πλαίσιο εξέτασης μεταγενέστερης υπόθεσης για τον οικισμό Ρομά στους Σοφάδες Καρδίτσας, ο Συνήγορος επισήμανε ότι ο ενιαίος τρόπος υπολογισμού των προστίμων, είτε πρόκειται για πρόχειρα παραπήγματα με ευτελή υλικά είτε για μόνιμες συμβατικές κατασκευές, εγείρει ζητήματα νομιμότητας. Έπειτα από επίμονες παρεμβάσεις, το 2014 ο Συνήγορος είχε τη διαβεβαίωση από τη Γενική Γραμματεία Χωροταξίας και Αστικού Περιβάλλοντος του Υπουργείου Περιβάλλοντος ότι εξετάζεται το ενδεχόμενο ειδικής νομοθετικής ρύθμισης. Τον Μάιο του 2015 ο Συνήγορος απευθύνθηκε στον αρμόδιο υπουργό, επισημαίνοντας ότι η πρότασή του για την επίμαχη νομοθετική ρύθμιση αποσκοπεί στην αποκατάσταση της νομιμότητας και τη ρύθμιση με αντικειμενικό τρόπο ουσιαστικά διαφορετικών κατηγοριών πολεοδομικών παραβάσεων, γεγονός που θα άρει, με αντικειμενικό και απρόσωπο τρόπο, τις εξαιρετικά δυσμενείς επιπτώσεις των οικείων προστίμων σε οικογένειες που στεγάζονται πρόχειρα σε παραπήγματα, είτε διαθέτουν συγκεκριμένα φυλετικά χαρακτηριστικά (Ρομά) είτε όχι (υπόθεση 143770/2011).

Εκπαίδευση των παιδιών Ρομά

Ο Συνήγορος από την έναρξη λειτουργίας του έχει διερευνήσει σημαντικό αριθμό αναφορών που αφορούν την εκπαίδευση παιδιών Ρομά (ενδεικτικές υποθέσεις 164851, 165718, 175856/2013, 183013, 196623/2014, 200514/2015). Οι υποθέσεις αυτές αφορούν:

- την ένταξη και φοίτηση μεμονωμένων παιδιών στο σχολείο, σε συνδυασμό με τις ευθύνες τόσο των γονέων τους όσο και παραγόντων της εκπαίδευσης
- τις δυσκολίες και ελλείψεις που συνδέονται με τον εμβολιασμό των παιδιών, την υγειονομική τους κάλυψη και τις συνθήκες διαβίωσής τους, και τη συνακόλουθη άρνηση σχολείων να εγγραφούν τους μαθητές Ρομά, σε συνδυασμό με αντιδράσεις εκ μέρους των γονέων άλλων παιδιών
- τον τρόπο ένταξης των παιδιών στο σχολείο και σύνδεσης με τον υπόλοιπο μαθητικό πληθυσμό (ελλείψεις σε τμήματα υποδοχής, απομόνωση των συγκεκριμένων μαθητών σε ξεχωριστά τμήματα, λειτουργία σχολείων γκέτο)

- προβλήματα σχετικά με τη μεταφορά των παιδιών στο σχολείο
- την ελλιπή εφαρμογή ή την απουσία υποστηρικτικών προγραμμάτων (π.χ. σχετικά με την απόδοση των υλοποιούμενων προγραμμάτων για την εκπαίδευση των παιδιών Ρομά, την παροχή υποστηρικτικού υλικού όπως γραφική ύλη, σίτιση κ.λπ.)
- την αστικοδημοτική κατάσταση (ονοματοδοσία, εγγραφή στα δημοτολόγια) και την άσκηση της επιμέλειάς τους
- τη σχολική φοίτηση των μεγάλων σε ηλικία ανηλίκων Ρομά (15-18 ετών) που δεν έχουν ολοκληρώσει το δημοτικό σχολείο
- την καταβολή του επιδόματος για τη σχολική φοίτηση μαθητών με πολύ χαμηλά εισοδήματα, στους οποίους σε μεγάλο βαθμό περιλαμβάνονται μαθητές Ρομά.

Από τη διερεύνηση των αναφορών αυτών αναδείχθηκε ότι το πρόβλημα του αποκλεισμού παιδιών Ρομά από την εκπαιδευτική διαδικασία παραμένει υπαρκτό και σύνθετο, παρά τις διαχρονικές διακηρύξεις της Πολιτείας και την υλοποίηση εκπαιδευτικών και υποστηρικτικών προγραμμάτων για την προσέλκυση και διατήρηση των παιδιών Ρομά στο σχολείο.

Ο Συνήγορος υπέβαλε στον Αναπληρωτή Υπουργό Παιδείας συγκεκριμένες προτάσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που διαπίστωσε (βλ. «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις»).

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Η συμβολή της Διεθνούς Σύμβασης Δικαιωμάτων ΑμεΑ

Ασαφής και πάντως όχι ικανοποιητικός εμφανίζεται ο βαθμός κατά τον οποίο ο Ν. 3304/2005 κατάφερε να επιφέρει βελτιώσεις στο πεδίο της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω αναπηρίας στην εργασία και την απασχόληση. Ζητούμενο φαίνεται να παραμένει η λειτουργική σύνδεση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, όπως αυτή σχηματίζεται στην Οδηγία 2000/78 και ενσωματώνεται στο εθνικό δίκαιο με τον Ν. 3304/2005, με τη Διεθνή Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ΑμεΑ (ΔΣΔΑμεΑ) που κυρώθηκε με τον Ν. 4074/2012 και κυρίως με την πρακτική συνδυαστική τους εφαρμογή.

Ενδεικτική, αλλά όχι χαρακτηριστική περίπτωση όπου η συνδυαστική αυτή αξιοποίηση είχε θετική έκβαση αποτελεί η υπόθεση σπουδαστή με ψυχική αναπηρία, πιστοποιημένη από ΚΕΠΑ, του οποίου το αίτημα μετεγγραφής απορρίφθηκε λόγω μη συμπερίληψης των ψυχικών παθήσεων στους λόγους υγείας που επιτρέπουν μετεγγραφή, σύμφωνα με την οικεία νομοθεσία (υπόθεση 195651/2014). Ο Συνήγορος είχε επανειλημμένως παρέμβει για το ζήτημα αυτό, όταν με τη δραστική αναθεώρηση του καθεστώτος μετεγγραφών το 2004 οι ψυχικές παθήσεις εξαιρέθηκαν από τους λόγους υγείας που δικαιολογούν μετεγγραφή. Οι παρεμβάσεις αυτές δεν έτυχαν θετικής ανταπόκρισης, με την επίκληση σοβαρών καταχρήσεων που είχαν διαπιστωθεί στο παρελθόν. Με αφορμή την ανωτέρω υπόθεση,

ο Συνήγορος επανήλθε στο θέμα, επικαλέστηκε συγκεκριμένες διατάξεις της ΔΣΔΑμεΑ που αφορούν το δικαίωμα ίσης μεταχείρισης και την υποχρέωση λήψης εύλογων προσαρμογών σε άτομα με ψυχική αναπηρία και επισήμανε ότι η επίτευξη παράτυπων μετεγγραφών στο απώτερο παρελθόν με καταχρηστική επίκληση και πιστοποίηση ψυχικών παθήσεων δεν μπορεί να αποτελεί λόγο απόλυτης απαγόρευσης και πλήρους αποστέρησης ενός δικαιώματος σε σπουδαστές με ψυχική αναπηρία.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος ζήτησε να εξειδικευθούν οι προϋποθέσεις που πιστοποιούν με εγκυρότητα την εκάστοτε ψυχική πάθηση και να επιτραπεί η αξιοποίηση μέτρων εύλογων προσαρμογών, όπως εν προκειμένω η δυνατότητα μετεγγραφής προκειμένου να καταστεί δυνατή η ολοκλήρωση των σπουδών αυτής της κατηγορίας σπουδαστών με όρους ισότητας. Σε συνέχεια της παρέμβασης αυτής, εκδόθηκε ΥΑ η οποία συμπεριέλαβε την ψυχική αναπηρία ως λόγο υγείας που επιτρέπει μετεγγραφή, εφόσον πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Ο αποκλεισμός μέτρων εύλογης προσαρμογής

Το ζήτημα των εύλογων προσαρμογών και η οριοθέτηση του περιεχομένου τους έχει απασχολήσει συστηματικά τον Συνήγορο. Το 2015 τέθηκε το ζήτημα αν μόνιμοι ή με σχέση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου υπάλληλοι των Κέντρων Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ), που έχουν διοριστεί με μοριοδότηση λόγω εντοπιότητας, αναλαμβάνοντας την υποχρέωση παραμονής στην υπηρεσία για μια δεκαετία, μπορούν να ζητήσουν να μετακινηθούν και πριν από τη συμπλήρωση της δεκαετίας στην περίπτωση που έχουν αναπηρία. Δεδομένου ότι αντίστοιχο ερώτημα είχε τεθεί και το 2011 (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2011*, σ. 108), ο Συνήγορος επαναδιατύπωσε την άποψη ότι ο πλήρης αποκλεισμός της δυνατότητας μετακίνησης υπαλλήλων με αναπηρία παραβιάζει τις υποχρεώσεις που υπέχει το ελληνικό Δημόσιο ως εργοδότης για λήψη μέτρων εύλογων προσαρμογών κατά άρθρο 10 Ν. 3304/2010. Ο πλήρης αποκλεισμός εξέτασης επί της ουσίας σχετικών αιτημάτων υπαλλήλων με αναπηρία, σε συνδυασμό με την υποχρεωτική παραμονή τους στον τόπο από τον οποίο ζητούν να μεταφερθούν λόγω της αναπηρίας τους παρακωλύει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στον επαγγελματικό βίο σε ισότιμη βάση με τους υπόλοιπους εργαζόμενους, π.χ. διότι στερούνται στενής και εξειδικευμένης ιατρικής παρακολούθησης και φροντίδας ή/και της δέουσας συμπαράστασης από το οικογενειακό και φιλικό τους περιβάλλον για τις καθημερινές τους ανάγκες. Επομένως, το σχετικό νομικό πλαίσιο παρέχει περιθώριο εκτιμήσεων στη Διοίκηση, ώστε να απορρίπτεται τυχόν καταχρηστικά αιτήματα και να εξετάζει το εκάστοτε αίτημα για απόσπαση ή μετάταξη υπαλλήλου ΚΕΠ με αναπηρία σε στάθμιση με τις εκάστοτε υπάρχουσες υπηρεσιακές ανάγκες (υπόθεση 203348/2015).

Μερική αντιστροφή του βάρους απόδειξης

Τα ζητήματα αντιστροφής του βάρους της απόδειξης στις υπο-

θέσεις διακρίσεων αναδεικνύουν την έλλειψη εξοικείωσης της Διοίκησης με τον οικείο μηχανισμό. Ενδεικτική είναι η υπόθεση ατόμου με αναπηρία, υπαλλήλου υπουργείου, η οποία ήταν επιλέξιμη με βάση την κατάταξή της ως Προϊσταμένη Διεύθυνσης σύμφωνα με το προϊσχύον οργανόγραμμα και τελικά δεν επελέγη (υπόθεση 193841/2015). Κατ' εφαρμογή της μερικής αντιστροφής του βάρους απόδειξης, σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγρ. 1 Ν. 3304/2005, σε περιπτώσεις παράλειψης από προαγωγή υπαλλήλου με αναπηρία που κατέχει επιλέξιμη θέση στον σχετικό πίνακα κατάταξης και πληροί τις νόμιμες προϋποθέσεις, η υπηρεσία φέρει το βάρος να θεμελιώσει ότι η μη επιλογή του δεν σχετίζεται αιτιωδώς με την αναπηρία ή ότι σχετίζεται, αλλά η διαφορετική αυτή μεταχείριση μπορεί να δικαιολογηθεί για λόγους που αφορούν τις επαγγελματικές απαιτήσεις της προς πλήρωση θέσης (άρθρο 9 παράγρ. 1 Ν. 3304/2015). Η υπηρεσία οφείλει δηλαδή να αναφερθεί στα στοιχεία με βάση τα οποία υπάλληλος με αναπηρία αξιολογείται ως λιγότερο ικανός/ή να καταλάβει συγκεκριμένη θέση σε σχέση με τους τελικώς επιλεγέντες υπαλλήλους.

Στο πλαίσιο αυτό, η αναφορά από την υπηρεσία των κριτηρίων σύμφωνα με τα οποία πραγματοποιήθηκε η επιλογή των προϊσταμένων υπό το νέο οργανόγραμμα, σε συνδυασμό με τη δήλωση ότι η επιλογή έγινε χωρίς συγκριτική αξιολόγηση των υποψηφίων και χωρίς να ληφθούν υπόψη δεδομένα υγείας, δεν αρκούν για να θεμελιωθεί ότι δεν υπήρξε άμεση διάκριση λόγω αναπηρίας κατά παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, σύμφωνα με τον Ν. 3304/2005.

Διορισμός εκπαιδευτικών με αναπηρία

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, εκπαιδευτικοί που έχουν απώλεια όρασης ή ακοής ή είναι τετραπληγικοί – παραπληγικοί με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω, και είναι ικανοί για εκπαιδευτικό έργο, προσλαμβάνονται ως αναπληρωτές πλήρους ή μειωμένου ωραρίου με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, μόνο σε ΣΜΕΑΕ και στα Τμήματα Ένταξης και επομένως αποκλείονται π.χ. από την παράλληλη στήριξη (άρθρο 3 παράγρ. 2 της ΥΑ 128005/Δ2/14). Περαιτέρω, τα άρθρα 22 και 23 Ν. 3699/2008 δίνουν προτεραιότητα στους εκπαιδευτικούς με αναπηρία 67% και άνω στους διορισμούς εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής, εξαιρώντας ρητά τους ψυχικά πάσχοντες. Κατά τον Συνήγορο, η διασφάλιση της ικανότητας ανταπόκρισης των εκπαιδευτικών στις ιδιαίτερες συνθήκες της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης (ΕΑΕ) μπορεί εύλογα να θεωρηθεί ότι αποτελεί έναν θεμιτό στόχο, ικανό να δικαιολογήσει παρεκκλίσεις από την αρχή της ίσης μεταχείρισης κατά την πρόσληψη εκπαιδευτικών με αναπηρία, εφόσον όμως τηρείται η αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 9 παράγρ. 1 Ν. 3304/2005). Συνεπώς, οι παρεκκλίσεις οφείλουν να είναι μέτρα αφενός πρόσφορα για την εξυπηρέτηση του παραπάνω σκοπού (ήτοι να επιφέρουν πράγματι το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα), αφετέρου αναγκαία (ήτοι να μην είναι επαχθέστερα απ' ό,τι απαιτείται για την επίτευξη του σκοπού). Η πλήρωση των όρων

αυτών προϋποθέτει ad hoc εξειδικεύσεις των ικανοτήτων των υποψηφίων εκπαιδευτικών να ανταποκριθούν, ανάλογα με τη φύση της αναπηρίας τους και με βάση τα πορίσματα της παιδαγωγικής επιστήμης, στις εκάστοτε ιδιαίτερες συνθήκες της ΕΑΕ που ποικίλλουν ανάλογα με τη φύση και τη βαρύτητα της αναπηρίας των μαθητών. Οι σταθμίσεις αυτές άλλωστε αποτελούν αντικείμενο εκτίμησης του μηχανισμού που προβλέπεται στο άρθρο 7 παράγρ. 2 Ν. 3528/2007, των γνωματεύσεων δηλαδή: α) παθολόγου ή γενικού γιατρού και β) ψυχιάτρου, είτε του Δημοσίου είτε ιδιωτών, με βάση παραπεμπτικό έγγραφο, στο οποίο περιγράφονται από την υπηρεσία τα καθήκοντα της θέσης που πρόκειται να καταληφθεί. Αντιθέτως, όταν οι παρεκκλίσεις θεσμοθετούνται en bloc, αποκλείοντας από δομές της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης συλλήβδην εκπαιδευτικούς που παρουσιάζουν συγκεκριμένες αναπηρίες (απώλεια όρασης ή ακοής ή είναι τετραπληγικοί – παραπληγικοί), χωρίς καμία συσχέτιση με τις αναπηρίες των μαθητών και χωρίς κανένα περιθώριο εκτίμησης της ικανότητάς τους, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι τηρείται η αρχή της αναλογικότητας. Στο πλαίσιο των επισημάνσεων αυτών, ο Συνήγορος πρότεινε την αναθεώρηση των ως άνω ρυθμίσεων (καθώς και άλλων αντίστοιχων που ενδεχομένως υπάρχουν) από πλευράς του Υπουργείου Παιδείας, στην κατεύθυνση του σεβασμού της αρχής της ίσης μεταχείρισης κατά τον Ν. 3304/2005 (υπόθεση 194835/2014).

Παιδιά με χρόνιες παθήσεις ή αναπηρίες

Η μη διάκριση στο πεδίο της αναπηρίας διασφαλίζεται με τη θέσπιση και εφαρμογή ειδικών μέτρων που εξαλείφουν ή ελαχιστοποιούν τις συνθήκες εκείνες που εμποδίζουν την ισότιμη απόλαυση δικαιωμάτων και οδηγούν σε de facto διάκριση. Η ελλιπής ή απύουσα θεσμοθέτηση τέτοιων μέτρων και ιδίως η ανεπαρκής υλοποίησή τους, ακόμη και όταν προβλέπονται στη νομοθεσία, έχει απασχολήσει διαχρονικά τον Συνήγορο και αναδεικνύεται και από τις υποθέσεις που εξετάστηκαν το 2015. Στο πλαίσιο αυτό, προβλέψεις όπως η εξατομικευμένη υποστήριξη με παράλληλη στήριξη παιδιών με αυτισμό, το ειδικό βοηθητικό προσωπικό για παιδιά με κινητικά προβλήματα, ο σχολικός νοσηλευτής για παιδιά με χρόνια πάθηση όπως ο ινσουλινοεξαρτώμενος διαβήτης, ο εξειδικευμένος στην κώφωση ή την τύφλωση εκπαιδευτικός παράλληλης στήριξης για παιδιά με αισθητηριακές αναπηρίες, καθώς και τα σχετικά τεχνικά βοηθήματα εμφανίζονται συχνά ως προβλέψεις χωρίς πρακτικό αντίκρισμα. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την επαναλαμβανόμενη κάθε έτος ανεπαρκή στελέχωση των σχολείων με αναπληρωτές, την παγίως καθυστερημένη πρόσληψη εκπαιδευτικού, ειδικού εκπαιδευτικού και βοηθητικού προσωπικού σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ), όπου φοιτούν μαθητές με βαριές και σύνθετες αναπηρίες, την αδυναμία διασφάλισης της μεταφοράς μαθητών στα ειδικά σχολεία, αλλά και την ελλιπή στελέχωση των διαγνωστικών υπηρεσιών ΚΕΔΔΥ συνθέτουν το πλέγμα των εμποδίων που δυσχεραίνουν αντικειμενικά την ισότιμη πρόσβαση των παιδιών με αναπηρίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην εκπαίδευση και συνιστούν de facto διάκριση (ενδεικτικές υποθέσεις 196163/2014, 201226, 203037, 204710, 205449/2015, βλ. και «Εκπαίδευση»).

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΗΛΙΚΙΑΣ

Αιτιολόγηση των διακρίσεων λόγω ηλικίας

Παρά τους ρητούς περιορισμούς που θέτει ο Ν. 3304/2005 και παρά την αυστηρότατη προσέγγιση που έχει υιοθετήσει το ΔΕΕ ως προς τη δικαιολογημένη ηλικιακή διάκριση, ο Συνήγορος έχει αντιμετωπίσει τη συστηματική πρακτική φορέων του δημόσιου τομέα να θέτουν ηλικιακά όρια σε διαδικασίες πρόσληψης προσωπικού, κινητικότητας υπαλλήλων, συνταξιοδότησης, συμμετοχής σε επαγγελματικές οργανώσεις, εγγραφής σε επαγγελματικούς συλλόγους, χωρίς τα συγκεκριμένα όρια να αιτιολογούνται ειδικώς, όπως επιτάσσει το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο.

Έτσι, παρά την καθολική απαγόρευση ηλικιακών διακρίσεων στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα που έχει εισαγάγει ο Ν. 3304/2005, ανώτατα ηλικιακά όρια εμφανίζονται τακτικά στις οικείες προκηρύξεις ως περίπου αυτονόητα και τείνουν να θεσπίζονται με τρόπο αυθαίρετο και καταχρηστικό, είτε συνοδευόμενα από πλημμελή αιτιολόγηση είτε στερούμενα οποιασδήποτε ειδικής αιτιολόγησης ως προς την αναγκαιότητα του ηλικιακού κριτηρίου. Μολονότι από την έναρξη ισχύος του Ν. 3304/2005 ο Συνήγορος έχει δεχτεί σημαντικό αριθμό αναφορών, με αντικείμενο την αδικαιολόγητη χρήση ηλικιακών κριτηρίων για την πρόσβαση στην απασχόληση, την επαγγελματική κατάρτιση και την υπηρεσιακή ή επαγγελματική εξέλιξη, σε πολύ περιορισμένο αριθμό περιπτώσεων η παρέμβασή του είχε ως αποτέλεσμα την άρση των περιορισμών αυτών. Εξάιρεση στον γενικό αυτό κανόνα αποτελεί η περίπτωση άρσης του ηλικιακού ορίου των 50 ετών στη σχολή προπονητών κολύμβησης (υπόθεση 191898/2014), η περίπτωση ανάκλησης ανακοίνωσης του ΝΕΕ για μετάταξη διοικητικών υπαλλήλων που καθόριζε ανώτατο ηλικιακό όριο (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 126), η περίπτωση ανάκλησης της διαγραφής σπουδαστή από τη ΣΜΥ, η οποία είχε συντελεστεί με την αιτιολογία της υπέρβασης επιτρεπόμενου ηλικιακού ορίου (βλ. ειδική έκθεση «Καταπολέμηση των διακρίσεων» 2009, σ. 18), η αποδοχή αίτησης υποψήφιου δικηγόρου για συμμετοχή σε εξετάσεις, η οποία είχε αρχικά απορριφθεί με επίκληση υπέρβασης νόμιμου ορίου ηλικίας (βλ. ειδική έκθεση «Καταπολέμηση των διακρίσεων» 2008, σ. 14) και τέλος, η αποδοχή τοποθέτησης ατόμου σε θέση προσωπικού φύλαξης σε κατάσταση κράτησης, ανεξαρτήτως της ηλικίας της (βλ. ειδική έκθεση «Καταπολέμηση των διακρίσεων» 2007, σ. 12).

Ειδική αιτιολόγηση και διαπίστωση διάκρισης

Φαινόμενα πλημμελούς ή πλήρους απουσίας ειδικής αιτιολογίας, ως προς τη χρήση της ηλικίας ως κριτηρίου πρόσβασης στα πεδία της εργασίας, της απασχόλησης και της επαγγελματικής κατάρτισης, επαναλαμβάνονται συστηματικά και στο τρέχον έτος. Στις περιπτώσεις αυτές, ο Συνήγορος ζητά την εκάστοτε ειδική αιτιολόγηση προκειμένου να διερευνήσει αν συντρέχει

διάκριση και να εξοικειώσει τη Διοίκηση με την υποχρέωση να αιτιολογεί. Ενδεικτική είναι η υπόθεση ηλικιακής διάκρισης υπαλλήλου του Διπλωματικού Κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών, ο οποίος αποχώρησε υποχρεωτικά από την υπηρεσία του με τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας του, χωρίς όμως να έχει συμπληρώσει 35ετή πραγματική συντάξιμη δημόσια υπηρεσία. Η υποχρεωτική αποχώρηση επήλθε κατ' εφαρμογή σχετικής διάταξης του οργανισμού, η οποία δεν αφορά, ωστόσο, τους λοιπούς κλάδους του υπουργείου για τους οποίους προβλέπεται διαφορετική ρύθμιση και συγκεκριμένα, η δυνατότητα παραμονής στην υπηρεσία έως τη συμπλήρωση της 35ετίας, όχι όμως πέραν του 67ου έτους. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο Υπουργείο Εξωτερικών, ζητώντας διευκρινίσεις για τους ακριβείς λόγους που επιβάλλουν την ανωτέρω διαφοροποίηση μεταξύ των υπαλλήλων του Διπλωματικού Κλάδου και των υπαλλήλων των λοιπών κλάδων του υπουργείου (υπόθεση 203998/2015).

Σε αντίστοιχη υπόθεση, ο Συνήγορος απευθύνθηκε σε ΔΕΥΑ, επισημαίνοντας ότι η απόρριψη αίτησης απασχολούμενου περί μετατροπής της σύμβασής του σε αορίστου χρόνου δυνάμει ειδικών ευεργετικών διατάξεων (άρθρο 56 Ν. 4186/2013), με την επίκληση επιλογής ατόμου νεότερης ηλικίας, συνιστά διάκριση λόγω ηλικίας στον βαθμό που δεν εξειδικεύονται οι λόγοι που προκρίθηκε η συγκεκριμένη υποψηφιότητα με κριτήρια που αφορούν τη σύγκριση των δεξιοτήτων των υποψηφίων και της ικανότητάς τους να ανταποκριθούν στα καθήκοντα των θέσεων που κατέχουν. Αναμένεται η ανταπόκριση του φορέα (υπόθεση 203546/2015).

Τέλος, χαρακτηριστικό παράδειγμα καθορισμού ανώτατου ορίου ηλικίας, στερούμενου ειδικής αιτιολόγησης, είναι η περίπτωση πλήρωσης θέσεων προσωπικού ΠΕ και ΤΕ, διαφόρων ειδικοτήτων στη ΔΕΗ, βάσει της υπ' αριθμ. 1Κ/2015 προκήρυξης του ΑΣΕΠ, με την οποία τέθηκαν ανώτατα ηλικιακά όρια κατ' εφαρμογή ΥΑ, η οποία ωστόσο είχε εκδοθεί πριν από τη θέσπιση του Ν. 3304/2005 και δεν περιείχε την απαιτούμενη ειδική αιτιολογία, από την οποία να αποδεικνύεται ότι η ηλικία συνιστά ουσιαστική και καθοριστική προϋπόθεση για την εκτέλεση των επαγγελματικών καθηκόντων των προς πλήρωση θέσεων. Ανάλογη ήταν και η περίπτωση προκήρυξης της ΔΕΔ-ΔΗΕ (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 127). Με αφορμή την υπόθεση αυτή, ο Συνήγορος απευθύνθηκε εκ νέου στον Υπουργό Διοικητικής Ανασυγκρότησης, επισημαίνοντας ότι η προβληματική πρακτική θέσπισης ηλικιακών ορίων χωρίς ειδική αιτιολόγηση πρέπει να εξαλειφθεί και να παρασχεθούν κατευθύνσεις συμμόρφωσης προς τις απαιτήσεις της κοινοτικής οδηγίας και του Ν. 3304/2005 σε όλους τους δημόσιους φορείς (υπόθεση 199520/2015).

Επαγγελματική κατάρτιση

Μολονότι το ενδεχόμενο άμεσης ή έμμεσης διάκρισης και η αιτιολόγηση τυχόν δικαιολογημένου ηλικιακού κριτηρίου θα ήταν αναμενόμενο να λαμβάνεται υπόψη ήδη κατά την έκδοση των σχετικών κανονιστικών πράξεων, στη διοικητική πρακτική

φαίνεται ότι η άμεση ή έμμεση θέσπιση ηλικιακών κριτηρίων θεωρείται ως περίπου αυτονόητη. Ενδεικτική είναι η περίπτωση σπουδαστή, του οποίου το αίτημα εισαγωγής σε δημόσια ΙΕΚ απορρίφθηκε, με την αιτιολογία ότι δεν έχει προσφάτως αποφοιτήσει από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Μολονότι η πρόσφατη αποφοίτηση αποτελούσε πράγματι όρο της σχετικής κανονιστικής πράξης, προκειμένου να εξεταστεί εάν η συγκεκριμένη απαίτηση εμμέσως εισάγει πιθανή διάκριση λόγω ηλικίας, καθώς εξαιρεί μεγαλύτερης ηλικίας άτομα από την οικεία πρόσβαση, ο Συνήγορος ζήτησε από την αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Παιδείας την παροχή συγκεκριμένων στοιχείων, από τα οποία να προκύπτει η αναγκαιότητα καθιέρωσης της συγκεκριμένης μοριοδότησης στα νεαρότερης ηλικίας άτομα, αλλά και στοιχεία που τυχόν αφορούν άλλα αντισταθμιστικά μέτρα για μεγαλύτερες ηλικιακά ομάδες, ενδεχομένως σε επίπεδο μεταδευτεροβάθμιας βαθμίδας επαγγελματικής κατάρτισης (υπόθεση 198422/2015).

Ηλικιακές διακρίσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο του Ν. 3304/2005

Ο Συνήγορος συστηματικά αξιοποιεί τη γενική του αρμοδιότητα, όπως αυτή προβλέπεται στον Ν. 3094/2003, προκειμένου να αντιμετωπιστούν ζητήματα διακρίσεων σε πεδία πέραν εκείνων που εντάσσονται στο ρυθμιστικό πεδίο του Ν. 3304/2005 ή προκειμένου να ενεργοποιήσει φορείς ή υπηρεσίες που είναι αρμόδια για τη διερεύνησή τους. Στο πλαίσιο αυτό, έχει εξετάσει υπόθεση που αφορά τη θέσπιση ανώτατου ηλικιακού ορίου 28 ετών, ως προϋπόθεση συμμετοχής σε διαδικασία χορήγησης υποτροφίας από το ΙΚΥ, επισημαίνοντας στον αρμόδιο φορέα την υποχρέωση εξειδίκευσης των λόγων που δικαιολογούν τη θέσπιση ηλικιακού ορίου, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2011*, σ. 110-111). Αντιστοίχως, όταν τέθηκε υπόψη του ο καθορισμός ανώτατου ορίου ηλικίας (30 έτη) για συμμετοχή σε προκήρυξη της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, ο Συνήγορος επιχείρησε να ενεργοποιήσει το ΣΕΠΕ, προκειμένου να προβεί στον έλεγχο της νομιμότητας του συγκεκριμένου όρου. Επίσης, με αφορμή τη διερεύνηση αναφοράς με αντικείμενο ανώτατο ηλικιακό όριο σε αγγελία ιδιωτικού Κέντρου Διά Βίου Μάθησης για πρόσληψη, ο Συνήγορος προέτρεψε τη Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης, ως αρμόδιο εποπτεύοντα φορέα, να λάβει υπόψη τις ισχύουσες διατάξεις περί απαγόρευσης της διακριτικής μεταχείρισης κατά το στάδιο κατάρτισης του επικείμενου κανονισμού λειτουργίας των ιδιωτικών Κέντρων Διά Βίου Μάθησης (και οι δύο, *Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 126-127).

Σε πρόσφατη παρέμβασή του προς τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας και τον Γενικό Γραμματέα Δημόσιας Περαιουσίας, ο Συνήγορος ζήτησε την εξέταση του ζητήματος της θέσπισης ηλικιακών ορίων σε υποτροφίες. Αφορμή υπήρξε η υπόθεση αποκλεισμού 45χρονου σπουδαστή του Πολυτεχνείου, ο οποίος κρίθηκε δικαιούχος υποτροφίας κληροδοτήματος, χωρίς ωστόσο αυτή να καταστεί δυνατό να του χορηγηθεί, λόγω σχετικής ρύθμισης που θέτει το 36ο έτος ως όριο ηλικίας.

Ο Συνήγορος αναγνώρισε, καταρχήν, ως θεμιτή την επιδίωξη ενίσχυσης σπουδαστών που είναι νέοι σε ηλικία και συγκεντρώνουν τις οικονομικές και κοινωνικές προϋποθέσεις που επιβάλλουν την υποστήριξή τους με την παροχή υποτροφίας. Επισήμανε, ωστόσο, ότι η επιδίωξη αυτή δεν ακυρώνει την αντιστοίχως θεμιτή απαίτηση άρσης ανελαστικών αποκλεισμών υπαγωγής σπουδαστών μεγαλύτερης ηλικίας σε αντίστοιχες παροχές.

Από τη στιγμή που σπουδαστές μεγαλύτερης ηλικίας ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των σπουδών τους και πληρούν συγκεκριμένες οικονομικές και κοινωνικές προϋποθέσεις, ο αποκλεισμός τους από παροχές, ιδίως μάλιστα εκείνες που συνδέονται με την απόδοση ή τη φοίτησή τους, δεν μπορεί να είναι αυτοδίκαιος. Ενόψει αυτών, ο Συνήγορος ζήτησε τις απόψεις των αρμόδιων Γενικών Γραμματέων, καθώς και τις ενέργειες στις οποίες έχουν προβεί ή προτίθενται να προβούν για τη ρύθμιση του ζητήματος, καθώς οι επίμαχες διατάξεις έχουν εφαρμογή μέχρι την έκδοση των αναγκαίων προεδρικών διαταγμάτων και κανονιστικών πράξεων που εκκρεμούν επί μακρόν (υπόθεση 199893/2015).

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ Ή ΑΛΛΕΣ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ

Σε συνέχεια της καταρχήν θετικής εκτίμησης για τον Ν. 4301/2014 (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 127-128), με τον οποίο εκσυγχρονίστηκε σε σημαντικό βαθμό η νομική μορφή των θρησκευτικών κοινοτήτων και οργανώθηκε η διαδικασία αναγνώρισής τους, ο Συνήγορος οφείλει να επισημάνει ότι από την έναρξη ισχύος αυτού του νόμου δεν έχει τεθεί υπόψη του ούτε μία διαμαρτυρία θρησκευτικής κοινότητας για την εφαρμογή της νέας διαδικασίας. Αυτό, φυσικά, δεν σημαίνει ότι έχουν εκλείψει οι ποικίλες παράπλευρες εκκρεμότητες, ιδίως σε σχέση με το κατά πόσο η εγγραφή ενός θρησκευόμενου στο «ειδικό δημόσιο βιβλίο» αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την άσκηση σειράς δικαιωμάτων σε διάφορα πεδία της Διοίκησης. Το πρόβλημα αυτό παραμένει άλυτο ιδίως στην περίπτωση της ληξιαρχικής καταγραφής, καθώς τα μεν ληξιαρχεία αρνούνται να καταχωρίσουν δηλούμενα θρησκευόμενα εφόσον τα θεωρούν καινοφανή, τα δε Υπουργεία Εσωτερικών και Παιδείας δεν έχουν ακόμη αποτολμήσει να συστήσουν την αυτοτελή αποτίμηση της ιδιότητας κάποιων πεποιθήσεων ως «θρησκευτικών» ή μη, ανεξάρτητα δηλαδή από την υπαγωγή της αντίστοιχης ένωσης προσώπων στις διαδικασίες του Ν. 4301/2014 (υπόθεση 193943/2014). Στο θέμα της χωροθέτησης και έγκρισης Κέντρων Αποτέφρωσης Νεκρών, δεν παρατηρήθηκε ουσιαστική πρόοδος: σε θεσμικό επίπεδο αποτιμάται θετικά η έκδοση της ΚΥΑ οικ.152442/5.10.2015 για τις πρότυπες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις των ΚΑΝ, ωστόσο σε επίπεδο πραγματικής προεργασίας δεν υπάρχουν ενθαρρυντικές εξελίξεις.

Θρησκευτική εκπαίδευση και διαδικασία απαλλαγής

Από την αρχή του 2015 προσέλαβε νέες διαστάσεις το ζήτημα

της διαδικασίας απαλλαγής από το μάθημα των θρησκευτικών, με το οποίο ο Συνήγορος έχει ασχοληθεί επανειλημμένως στο παρελθόν.

Ο Συνήγορος υποστηρίζει ότι η θρησκευτική ελευθερία επιβάλλει να μη συνοδεύεται η απαλλαγή αυτή από οιαδήποτε έμμεση κύρωση ή επαχθή προϋπόθεση, ενώ ως τέτοια προϋπόθεση θα μπορούσε να εκληφθεί η απαίτηση αποκάλυψης των θρησκευτικών πεποιθήσεων του μαθητή. Η εγκυρότητα της δήλωσης για την απαλλαγή δεν είναι συνταγματικώς θεμιτό να εξαρτάται από οποιασδήποτε μορφής -θετική ή αρνητική- δήλωση θρησκευματος.

Έτσι, το δικαίωμα απαλλαγής θα έπρεπε να αναγνωρίζεται σε όποιον μαθητή δηλώσει (ο ίδιος αν είναι ενήλικος ή οι γονείς του για λογαριασμό του) ότι επιθυμεί απαλλαγή επικαλούμενος λόγους συνείδησης, καθόσον η συνταγματική υποχρέωση της Πολιτείας να παρέχει θρησκευτική εκπαίδευση δεν αποκλείει τη δυνατότητα οιασδήποτε ανεξαιρέτως μαθητή να απαλλάσσεται, για λόγους συνείδησης, από ένα μάθημα που διατηρεί, σύμφωνα με τα άρθρα 1 παράγρ. 1α' και 6 παράγρ. 2α' Ν. 1566/1985, ομολογιακό χαρακτήρα. Ο Συνήγορος αντιλαμβάνεται πλήρως την προσπάθεια των εκπαιδευτικών να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο της καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος απαλλαγής, ωστόσο η απόρριψη των σχετικών αιτημάτων δεν θα πρέπει να γίνεται με τρόπο που αντιβαίνει στις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας και δεν συνάδει με τον επιβαλλόμενο σεβασμό στο ατομικό δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας εκείνων των αιτούντων που ειλικρινώς διαθέτουν λόγους θρησκευτικής συνείδησης οι οποίοι τους εμποδίζουν να παρακολουθήσουν το μάθημα. Εκ του λόγου αυτού ο Συνήγορος πρότεινε στον Υπουργό Παιδείας την ανάκληση της υπ' αριθμ. 12773/Δ2/23.1.2015 εγκυκλίου (βλ. «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις»), επισημαίνοντας όμως παράλληλα ότι ο υπεύθυνος διευθυντής του σχολείου δικαιούται να ελέγχει τη σοβαρότητα των υπεύθυνων δηλώσεων, που συνυποβάλλονται με την αίτηση απαλλαγής από το υποχρεωτικό μάθημα των θρησκευτικών (ενδεικτική υπόθεση 198231/2015).

Παραχώρηση χρήσης αρχαιολογικών χώρων

Με τις διακρίσεις λόγω θρησκεύματος συνδέεται και η περίπτωση Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρείας, η οποία είχε υποβάλει αίτηση παραχώρησης χρήσης του αρχαιολογικού χώρου του Ολυμπίου για την πραγματοποίηση εκδήλωσης προς τιμήν του Διός (υπόθεση 177943/2013). Το Υπουργείο Πολιτισμού απέρριψε την αίτηση με το σκεπτικό ότι η εξυπηρέτηση λατρευτικού σκοπού δεν περιλαμβάνεται στις πολιτιστικές ή άλλες εκδηλώσεις που θεωρούνται συμβατές με τον χαρακτήρα του αρχαίου μνημείου. Επικαλούμενος το άρθρο 46 παράγρ. 1 Ν. 3028/2002 και την κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδοθείσα ΥΑ («μπορούν να παραχωρούνται για πολιτιστικές ή άλλες εκδηλώσεις συμβατές με τον χαρακτήρα τους ως μνημείων, όπως ... τιμητικές ή επετει-

ακές ... πρέπει να διακρίνονται για την ποιότητα, την αισθητική και την καλλιτεχνική τους αξία»), ο Συνήγορος επισήμανε ότι η ΥΑ εξειδικεύει ενδεικτικώς τις συμβατές εκδηλώσεις και επικεντρώνεται σε όρους και προϋποθέσεις προστασίας του μνημείου από πρόσθετες εγκαταστάσεις ή άλλες βλαπτικές χρήσεις του, χωρίς να υπεισέρχονται στην ιδεολογική, θρησκευτική και εν γένει κοσμοθεωρητική κατεύθυνση του χαρακτήρα τους, επί των οποίων ως μόνο κριτήριο ορίζουν την αισθητική αξία όπως οριοθετείται από τα κοινώς παραδεδεγμένα με βάση την εγχώρια και διεθνή σχετική εμπειρία.

Η διαμεσολάβηση του Συνηγόρου είχε ως αποτέλεσμα την έκδοση νέας απόφασης, η οποία, αν και επιμένει ότι «τα μνημεία της κλασικής και ρωμαϊκής αρχαιότητας ... δεν εξυπηρετούν λατρευτικούς σκοπούς», ενέκρινε, ωστόσο, μερικώς το αίτημα παραχώρησης χρήσης του συγκεκριμένου χώρου για άυλες εκδηλώσεις, απαγορεύοντας υλικές πράξεις λατρευτικού χαρακτήρα.

Διακρίσεις λόγω ιδεολογικών θέσεων

Παρά τη σαφή στατιστική υπεροχή των θρησκευτικών διακρίσεων σε σχέση με τις «άλλες πεποιθήσεις» κατά την ορολογία του Ν. 3304/2005, δεν πρέπει να παραβλέπεται η υποχρέωση προστασίας των μη θρησκευτικών φρονημάτων. Με αυτό το σπινώτερο και εξ ορισμού δυσαπόδεικτο φαινόμενο, ο Συνήγορος είχε την ευκαιρία να ασχοληθεί στο πλαίσιο παρέμβασής του για τη συνέντευξη υποψηφίων προς πολιτογράφηση, διαδικασία η οποία, βάσει του Ν. 3838/2010, συνοδεύεται πλέον από υποχρέωση αιτιολογίας. Σε συγκεκριμένη περίπτωση, η οποία παρουσιάζεται αναλυτικότερα στο οικείο κεφάλαιο (βλ. «Το πρόσωπο και ο νόμος»), η Επιτροπή Πολιτογράφησης στήριξε την απορριπτική της κρίση όχι στην επάρκεια των γνώσεων της υποψήφιας, πολίτη ΠΓΔΜ, αλλά στην ιδεολογική ευθυγράμμισή της με την εθνική αφήγηση της χώρας καταγωγής της και όχι της Ελλάδας, όπως τουλάχιστον την αντιλαμβάνονταν μέλη της επιτροπής. Κατά την άποψη του Συνηγόρου, η Επιτροπή Πολιτογράφησης οφείλει να συνεκτιμά μόνο τη γνώση και την εξοικείωση με τα θεμελιώδη ιστορικά και πολιτιστικά δεδομένα της Ελληνικής Δημοκρατίας, όχι τη συμφωνία με αυτά (υπόθεση 199539/2015).

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΦΥΛΟΥ

Ο νόμος για το σύμφωνο συμβίωσης

Ως ιδιαίτερως θετική εξέλιξη αποτιμάται η με αυξημένη πλειοψηφία ψήφιση του Ν. 4356/2015 για το σύμφωνο συμβίωσης, χωρίς διάκριση μεταξύ ομόφυλων και ετερόφυλων ζευγαριών. Το αίτημα αυτό, άλλωστε, είχε αποτελέσει αντικείμενο δημόσιας παρέμβασης του Συνηγόρου ήδη από το 2014 .

Πάγια θέση του Συνηγόρου είναι η αναγνώριση, στα ομόφυλα ζευγάρια, δικαιωμάτων αντίστοιχων με αυτά που ισχύουν για τα ετερόφυλα, καθώς αποτελεί πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας η εξασφάλιση ισονομίας και η προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής όλων των πολιτών.

Με τις διατάξεις του νόμου, ωστόσο, δεν κατοχυρώνονται δικαιώματα για τα παιδιά που έχουν γεννηθεί ή υιοθετηθεί πριν από ή μετά τη σύναψη συμφώνου συμβίωσης, μολοντί πρόκειται για ένα υπαρκτό κοινωνικό δεδομένο, ιδίως στις περιπτώσεις συμβίωσης ομοφύλων όπου τα τέκνα δεν είναι δυνατόν να καλυφθούν νομικά με άλλο τρόπο. Πολλοί συμβιούντες ομόφυλοι έχουν γεννήσει ή υιοθετήσει τέκνα, πριν από ή και μετά την έναρξη της συμβίωσής τους. Τα τέκνα αυτά, θετά ή φυσικά, συμβιούν με το ομόφυλο ζεύγος ανεξάρτητα από τη νομική αναγνώριση του συγκεκριμένου τύπου συμβίωσης και ανεξάρτητα από τον βαθμό κοινωνικής αποδοχής. Υπό τις διατάξεις του ψηφισθέντος νόμου, τα παιδιά αυτά θα συνεχίσουν να αντιμετωπίζουν ποικίλα νομικά και πραγματικά προβλήματα από την έλλειψη έννομης σχέσης με τον συμβίο ή τη συμβία του νομικού ή φυσικού γονέα τους, καθώς εκείνος/η δεν θα διαθέτει νομική δυνατότητα να επιληφθεί των συμφερόντων τους στο πλαίσιο οποιασδήποτε διαδικασίας. Για τον λόγο αυτό και μέχρι την ευρύτερη αναδιάταξη του συστήματος του οικογενειακού δικαίου που θα επιτρέψει επαρκέστερη αντιμετώπιση του θέματος, ο Συνήγορος με δημόσια παρέμβαση πρότεινε στο στάδιο της διαβούλευσης του νομοσχεδίου, τη μερική, έστω, κάλυψη του νομοθετικού κενού με ενδιάμεση ρύθμιση όχι στο πεδίο της υιοθεσίας, αλλά σ' εκείνο της επιμέλειας. Πρόκειται για μια πρόταση νομοθετικής επέμβασης μικρής μεν κλίμακας, αλλά απολύτως κρίσιμη ως προς το κοινωνικό δεδομένο το οποίο καλείται να αντιμετωπίσει. Η πρόταση αυτή, μολοντί προκάλεσε δημόσια συζήτηση για το θέμα, δεν έγινε τελικά αποδεκτή.

Ταυτότητα φύλου και νομοθετική προστασία

Όπως έχει ήδη επισημάνει ο Συνήγορος (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 116), θετική εξέλιξη αποτελεί το γεγονός ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η ταυτότητα φύλου έχουν συμπεριληφθεί στα προστατευτέα αγαθά του άρθρου 1 του αντιρατσιστικού νόμου (Ν. 4285/2014), αλλά και στο άρθρο 81Α ΠΚ, με τις διατάξεις του οποίου το ομοφοβικό ή τρανσφοβικό κίνητρο συνιστούν επιβαρυντικές περιστάσεις, κατά την επιμέτρηση της ποινής. Οι προαναφερόμενες μεταρρυθμίσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές, καθώς η συμπερίληψη των κινήτρων αυτών σε πράξεις που ενέχουν ποινική απαξία και προβλέπουν ποινές αναμένεται να ενεργοποιήσει αποτελεσματικότερα τα αρμόδια διοικητικά ή δικαστικά όργανα στο πεδίο εφαρμογής του νόμου. Η ως άνω νομοθετική προστασία εμφανίζει μεγαλύτερη σημασία για τα διεμφυλικά άτομα, καθώς είναι η πρώτη φορά που η ταυτότητα φύλου προστατεύεται σε νόμο, γεγονός που αναμένεται να συνεισφέρει σταδιακά στη βελτίωση της θέσης των διεμφυλικών ατόμων, πέρα από υφιστάμενα στερεότυπα και προκαταλήψεις. Ζητούμενο, ωστόσο, για την ισότιμη ανα-

γνώριση δικαιωμάτων παραμένει η νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου, η αυτοαντίληψη δηλαδή του κάθε ατόμου για το φύλο του, ασχέτως των στοιχείων της αστυνομικής του ταυτότητας ή των λοιπών εγγράφων ταυτοποίησης και η θέσπιση γρήγορων, διαφανών και εύκολα προσβάσιμων διαδικασιών αλλαγής των στοιχείων αστυνομικής ταυτότητας και λοιπών εγγράφων ταυτοποίησης των διεμφυλικών ατόμων (ψηφισμα 2048/2015 της ολομέλειας της Κοινοβουλευτικής Διάσκεψης του Συμβουλίου της Ευρώπης).

Καταχρηστική συμπεριφορά αστυνομικών

Παρά τον εκσυγχρονισμό του σχετικού νομοθετικού πλαισίου και τις ως άνω εξελίξεις, τα ΛΟΑΤ άτομα εξακολουθούν να υφίστανται διακρίσεις και να γίνονται θύματα αρνητικών στερεοτύπων, προκαταλήψεων ακόμα και βίαιων επιθέσεων, γεγονός που έχει αποτυπωθεί και σε δημόσια παρέμβαση του Συνηγόρου. Στο πλαίσιο διερεύνησης αναφορών που σχετίζονται με την καταχρηστική συμπεριφορά αστυνομικών οργάνων σε βάρος ΛΟΑΤ ατόμων και αφορούν παράνομες προσαγωγές, εξευτελιστική μεταχείριση ή και βιαιοπραγίες σε βάρος ιδίως διεμφυλικών (ενδεικτικές υποθέσεις: 183561/2014, 197845/2015),

ο Συνήγορος σε παρέμβαση προς τον Αρχηγό της ΕΛΑΣ ζήτησε τον διεξοδικό έλεγχο των καταγγελιών, αλλά και την ανάληψη πρωτοβουλίας για δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του αστυνομικού προσωπικού σχετικά με τα ειδικά χαρακτηριστικά των διεμφυλικών ατόμων, προκειμένου να διασφαλιστεί η αμερόληπτη άσκηση των καθηκόντων των αστυνομικών οργάνων με σεβασμό στα δικαιώματά τους και η εξοικείωσή τους με τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες προστασίας της κάθε κατηγορίας.

Σε αντίστοιχη παρέμβαση προς τις αρμόδιες αστυνομικές αρχές προέβη επίσης ο Συνήγορος στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς για ομοφοβική βία από αστυνομικούς (υπόθεση 190702/2014).

Σε συνέχεια αυτών των παρεμβάσεων, ο Συνήγορος κλήθηκε να πραγματοποιήσει σειρά διαλέξεων με θέμα «Συνήγορος του Πολίτη, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Αστυνομική Δράση», στις οποίες έγινε ειδική αναφορά σε θέματα ρατσισμού, καθώς και σε θέματα που σχετίζονται με τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου των θυμάτων. Ειδικά εστιασμένη διάλεξη για ζητήματα προστασίας ΛΟΑΤ ατόμων πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο του 2015 από στελέχη του Συνηγόρου στη Σχολή Αξιωματικών της ΕΛΑΣ. Εξαιρετικά θετικά αποτιμάται και το επιμορφωτικό σεμινάριο σε αστυνομικούς που στελεχώνουν τα Τμήματα Ρατσιστικής Βίας, το οποίο διοργανώθηκε από τη Μονάδα Σεξουαλικού Προσανατολισμού και Ταυτότητας Φύλου (SOGI) του Συμβουλίου της Ευρώπης σε συνεργασία με το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ (OSCE/ODIHR), το Ελληνικό Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, τον Ευρωπαϊκό Σύνδεσμο ΛΟΑΤ Αστυνομικών (EGPA) και τον Συνήγορο, στο οποίο συμμετείχε ως εκπαιδευτρια και η

ίδια η Πρόεδρος του ΣΥΔ. Η συμμετοχή άλλωστε των ιδίων των κοινοτήτων ΛΟΑΤ στη διαδικασία επιμόρφωσης στελεχών της Διοίκησης αποτελεί πάγιο αίτημα του Συνηγόρου.

ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Ο Συνήγορος, με την ιδιότητά του ως φορέας προώθησης της ίσης μεταχείρισης, συμμετείχε και το 2015 στην εκστρατεία κατά του ρατσισμού με την παρουσία κλιμακίου του και τη διανομή ενημερωτικού υλικού στην πλατεία Συντάγματος (21 Μαρτίου) αλλά και με ειδικό ραδιοφωνικό μήνυμα κατά της μισαλλοδοξίας . Επίσης, κλιμάκιο στελεχών του Συνηγόρου προέβη σε στοχευμένη δράση ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης του κοινού για τις αρμοδιότητες της Αρχής, στην περιοχή της παλιάς Δημοτικής Αγοράς της Κυψέλης, με έμφαση στην προστασία κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας (17-19 Μαρτίου) .

Κατάρτιση και συνεργασία με ελληνικούς και διεθνείς φορείς

Κατά το 2015, αξιοποιώντας τη γνώση και την εμπειρία του, ο Συνήγορος συμμετείχε σε σειρά επιμορφωτικών σεμιναρίων με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε θέματα καταπολέμησης των διακρίσεων. Παράλληλα, συνεχίστηκε η εντατική συνεργασία και ανταλλαγή τεχνογνωσίας του Συνηγόρου με άλλους φορείς που δραστηριοποιούνται εντός και εκτός Ελλάδας σε θέματα εφαρμογής και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης (βλ. «Οι δραστηριότητες της χρονιάς»). Εκπρόσωποι του Συνηγόρου συμμετείχαν ως εκπαιδευτές σε πολυάριθμα επιμορφωτικά σεμινάρια. Ενδεικτικά, σημειώνεται η σταθερή συνεργασία του Συνηγόρου με τη Σχολή Μετεκπαίδευσης της ΕΛΑΣ, καθώς και την Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, όπου παρέχει εκπαίδευση σε θέματα δικαιωμάτων και ίσης μεταχείρισης.

Τέλος, ο Συνήγορος παραμένει ενεργό μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Εθνικών Φορέων Προώθησης της Αρχής της Ίσης Μεταχείρισης (Equinet), ένα δίκτυο οριζόντιας σύνδεσης και συντονισμού των επίσημων φορέων για την υλοποίηση των κοινοτικών Οδηγιών κατά των διακρίσεων στις χώρες της ΕΕ και στις υπό ένταξη χώρες. Ο Συνήγορος συμμετέχει σε όλες τις ομάδες εργασίας του δικτύου και εκπροσωπείται συστηματικά στις συναντήσεις που πραγματοποιούνται ετησίως για την οργάνωση των εργασιών των ομάδων και την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με θέματα διακρίσεων, στο πλαίσιο των εκάστοτε επιλεγμένων δράσεων της ομάδας. Τον Οκτώβριο του 2015 εκπρόσωπος του Συνηγόρου εξελέγη στο ΔΣ του δικτύου.

Περισσότερα και πιο αναλυτικά στοιχεία, στον ιστότοπο του Συνηγόρου www.synigoros.gr

Το σύμβολο μέσα στο κείμενο παραπέμπει σε κατάλογο συνδέσμων (www.synigoros.gr/?i=stp.el.links2015) όπου μπορείτε να βρείτε σχετικά αναρτημένα έγγραφα.
